

Světové dědictví UNESCO

SPEYER (ŠPÝR)

Lumír Pecold, Vladimír Tkáč

Internet Geographic Magazine
www.ingema.net

© Ppress – veškeré texty, fotografie, obrázky, mapy a pod. jsou chráněny autorskými právy jednotlivých autorů a vydavatelství Ppress. Je výslovně zakázáno jejich jakékoli šíření, publikování či dokonce prodej za úplatu.

Dóm ve Speyeru je nejen impozantní stavba zahrnutá do seznamu Světového dědictví UNESCO, ale ve své kryptě uchovává hroby řady významných panovníků, kteří ve své době ovlivňovali vývoj celé Evropy. Jedním z nejznámějších je Rudolf I. Habsburský (narozen 1.5.1218, zemřel 1291). Ten nejen prakticky založil slávu a moc Habsburků, ale také v den sv. Rufa, v pátek 26.8.1278 porazil Přemysla Otakara II. v bitvě na Moravském poli u Suchých Krut. Přemysl Otakar II. byl v bitvě zabit a Rudolfu Habsburskému od té chvíle nestálo nic v cestě, aby si přivlastnil rakouské země, Štýrsko a věnoval se nadále hlavně rozšíření habsburského panství.

Mocná podunajská monarchie Habsburků se stala realitou až půl století po jeho smrti, ale není pochyb, že bez Rudolfa by se tak nestalo.

„Ten muž byl vysoké postavy (měřil asi sedm stop), hubený, měl malou hlavu, bledý obličej a dlouhý nos, řídké vlasy, štíhlé a dlouhé údy“ – tak popisuje jeden soudobý kronikář Rudolfa I. Jeho výška se potvrdila po otevření hrobu v roce 1900. Ve špýrském dómu se na náhrobní desce také zachovala jeho velmi věrná podobizna. Ve středověku se panovníci zobrazovali spíše tak, jak si sami přáli vypadat, než podle skutečného vzhledu, a tak zdejší náhrobek představuje doslova průlom ve středověkém portrétování panovníků.

Umělec chtěl Rudolfovu tvář zobrazit tak dokonale, že za ním prý dokonce cestoval až do Alsaska, jen aby podoba byla co nejdělejší.

Kolem roku 1500 byla Rudolfova náhrobní deska z chrámu odstraněna, později poškozena, pak se dokonce ztratila. Později byla zase nalezena údajně v kravském chlévě. Byla restaurována a znovu umístěna ve špýrském dómu.

Bohužel při restauraci nebyly některé části reliéfu správně doplněny, a tak deska neodpovídá zcela přesně té původní. Původní vzhled se dochoval pouze na rytině náhrobku, kterou dal zhotovit Maxmilián I.

Německo

SPEYER (ŠPÝR)

RHEINLAND-PFALZ
PORÝNÍ-FALCKO

2

D

Do světového seznamu památek UNESCO
byl zařazen v roce 1981 zdejší Kaiserdom – Císařský dóm.

Staré císařské město honosící se dvou-
tisíciletou historií leží na řece Rýn při
ústí říčky Speyerbach.

Rýn kdysi tvořil hranici říše Římské
a v roce 10 př. n. l. zde, v krajině osídlené
germánským kmenem Nemetů, založili
římscí vojáci tábor, který se později stal
sídlíštěm a základem postupného rozvoje
města.

V roce 150 se město objevilo na mapě
řeckého autora Ptolemaia pod názvem
Noviomagus.

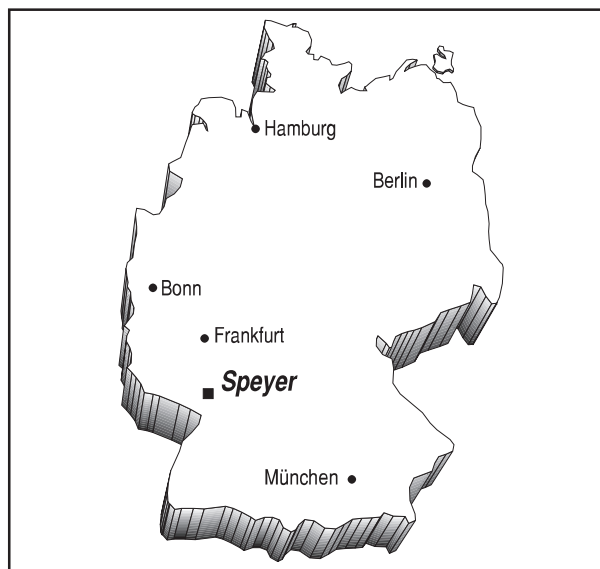
Kolem roku 370 zde byla vybudována
římská pevnost. V témže století sídlili ve
Speyeru i biskupové.

V 5. století získali město Frankové.

V 11. století, za vlády císařů, zazname-
nalo město velký rozvoj.

Od roku 1294 se stal Speyer svobodným
říšským městem a postupně se zde konalo
na padesát říšských sněmů. Častý pobyt
některého z císařů znamenal pro město
nejen zvýšení prestiže, ale přinášel také
bohatství.

Ve dnech 31. srpna a 1. září roku 1310
se zde slavila svatba Elišky Přemyslovny
s tehdy pouze čtrnáctiletým Janem Lucem-
burským.

V rozmezí let 1527–1693 zasedal ve
městě říšský komorní soud.

Protest luteránských stavů na sněmu,
který se zde sešel v roce 1529 proti zákazu
reformace, vedl k názvu »protestanti«.

V roce 1689 byl Speyer dobyt Francouzi
a z příkazu Ludvíka XIV. vypálen. Nemalé
škody ve městě napáchala i francouzská
revoluční armáda v roce 1794. Francouzům
patřil Speyer v letech 1801–1814. Po roce
1816 město připadlo Bavorské Falci.

D2/1

Střed města Speyer

1.	Císařský dóm (Kaiserdom).	10.	Brána Altpörtel.
2.	Radnice (Rathaus).	11.	Kostel sv. Josefa.
3.	Zvonice (Läuturm).	12.	Kostel na paměť protestu z r. 1529 (Gedächtniskirche der Protestation).
4.	Kostel U svatého Ducha. (Heiliggeistkirche).	13.	Židovské lázně.
5.	Kostel sv. Bernarda.	14.	Dům Feuerbacha.
6.	Gotická kaple (Gotische Kapelle).	15.	Historické muzeum Falce.
7.	Stará mincovna.	16.	Kláštevní kostel sv. Magdaleny.
8.	Kostel sv. Ludvíka.	17.	Barokní kostel Nejsvětější Trojice.
9.	Rodný dům Purmanna.		

Významné události.

4000 př.n.l. - První sídla v regionu Speyer.
 10 př.n.l. - Založení první vojenské stanice.
 83 - Město NOVIOMAGUS centrem oblasti.
 275 - Město zničeno nájedzy.
 346 - Město se stalo sídlem biskupa.
 496-506 - Franské sídliště nazváno SPIRA.
 okolo 700 - Založení kláštera Sv. German.
 asi 800 - Začátek stavby karolínského dómu.
 před 1030 - Konrád II. položil základní kámen Císařského dómu.
 1061 - Vysvěcení dómu.
 1294 - Speyer je svobodným říšským městem.
 1540 - Vliv reformace, zřízení městské školy.
 1624-1647 - Město obsazují střídavě francouzská, švédská a císařská vojska.
 1689 - Město zničila francouzská vojska.
 1698 - Zahájení obnovy města.
 1792 - Dobytí města francouzskými revolučními armádami, zničení hradeb.
 18. stol. - Barokní přestavby dómu.
 1797-1813 - Francouzská přítomnost.
 1816 - Povýšení na císařské hlavní město Falce.
 1837 - Otevření přístavu na Rýnu.
 19. stol. - Obnova dómu v původním slohu.
 1910 - Otevření Historického muzea Falce.
 1918-1930 - Francouzská okupace Speyeru.
 1930 - Výročí 900 let od založení dómu.
 1957-1966 - Úpravy dómu v původním románském slohu.
 1990 - Jubileum 2 000 let od založení města.

K největším zdejším pozoruhodnostem patří císařský dóm – Kaiserdom, který byl v roce 1981 zapsán do seznamu památek UNESCO.

Ojedinelou kulturní památkou ve městě je také podzemní mikwe, neboli židovská rituální lázeň. Místní lázně Judenbad se

nacházejí jižně od radnice a jsou nejstaršími a největšími dochovanými v Německu (1110–1120).

Krásný pohled na město umožňuje jedna z nejvyšších a nejstarších městských bran Altpörtel, která přečkala zkázu města v roce 1689. Její spodní část pochází z období 1230–1250. (Název je odvozen z latinského »alta porta«, což znamená vy-soká brána).

Nedaleko dómu se nachází Historické muzeum Falce.

Moderní technické dějiny představuje Technické muzeum. Vystavené exponáty z letecké a pozemní dopravy jsou umístěny v halách.

V rodných domech malířů Anselma Feuerbacha a Hanse Purmanna jsou vystavena díla těchto umělců.

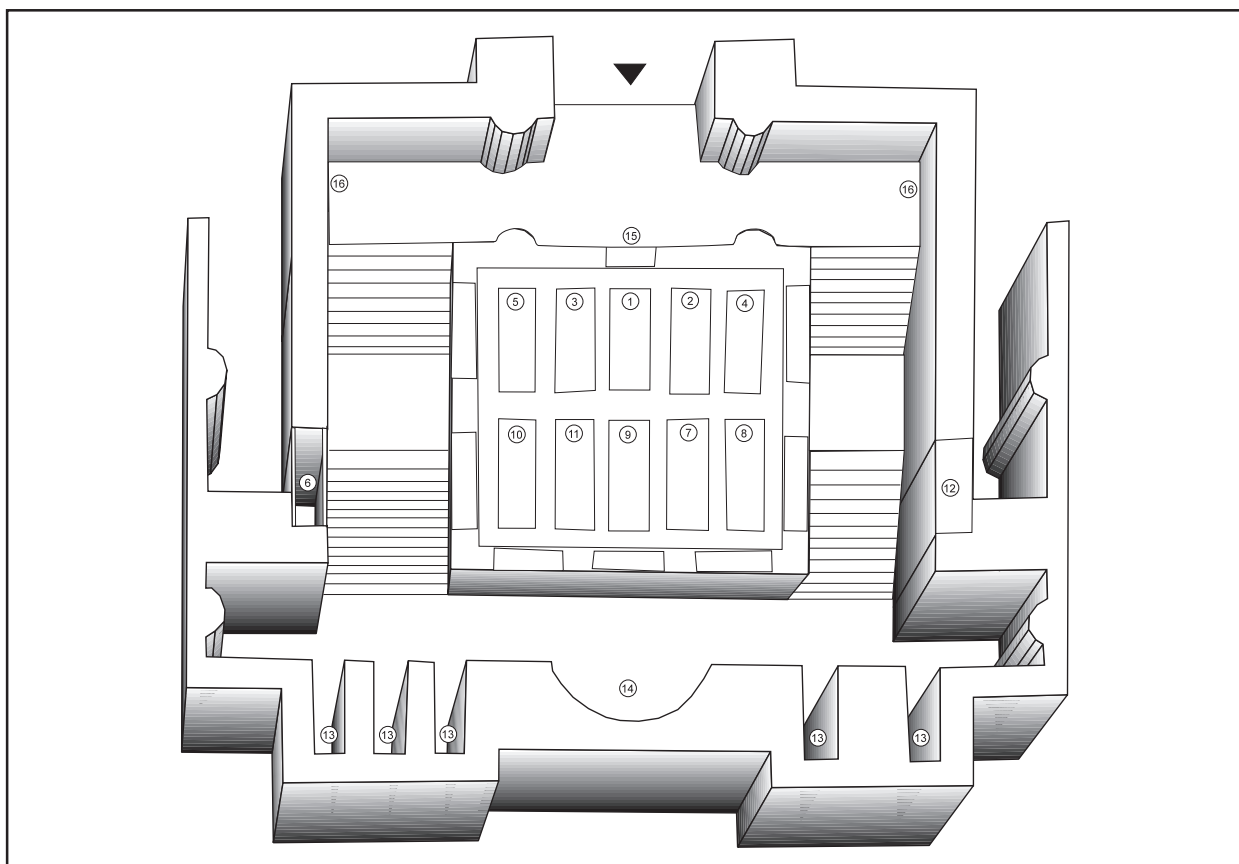
Město je i dnes sídlem katolického biskupa, barokní klášterní kostel z roku 1708 nese prvky pocházející z 13. století. Západně od dómu stojí kostel Nejsvětější Trojice z počátku 18. století se zajímavými dřevěnými galeriemi. Pozdně gotická zvonice v přilehlé farní zahradě je pozůstatkem kostela sv. Jiří. V centrální ulici Korngasse stojí kostel sv. Ludvíka s pozdně gotickým křídlovým oltářem z doby kolem roku 1500.

**KAISERDOM
 (HL. MARIA
 UND HL. PAPST STEPHAN I.)
 CÍSAŘSKÝ DÓM PANNY MARIE
 A SV. ŠTĚPÁNA**

Dóm patří zcela jistě k nejvýznamnějším a také největším románským stavbám v Německu. Stavěl se v letech 1025–1061 a 1081–1106. Poprvé zde byla na němec-

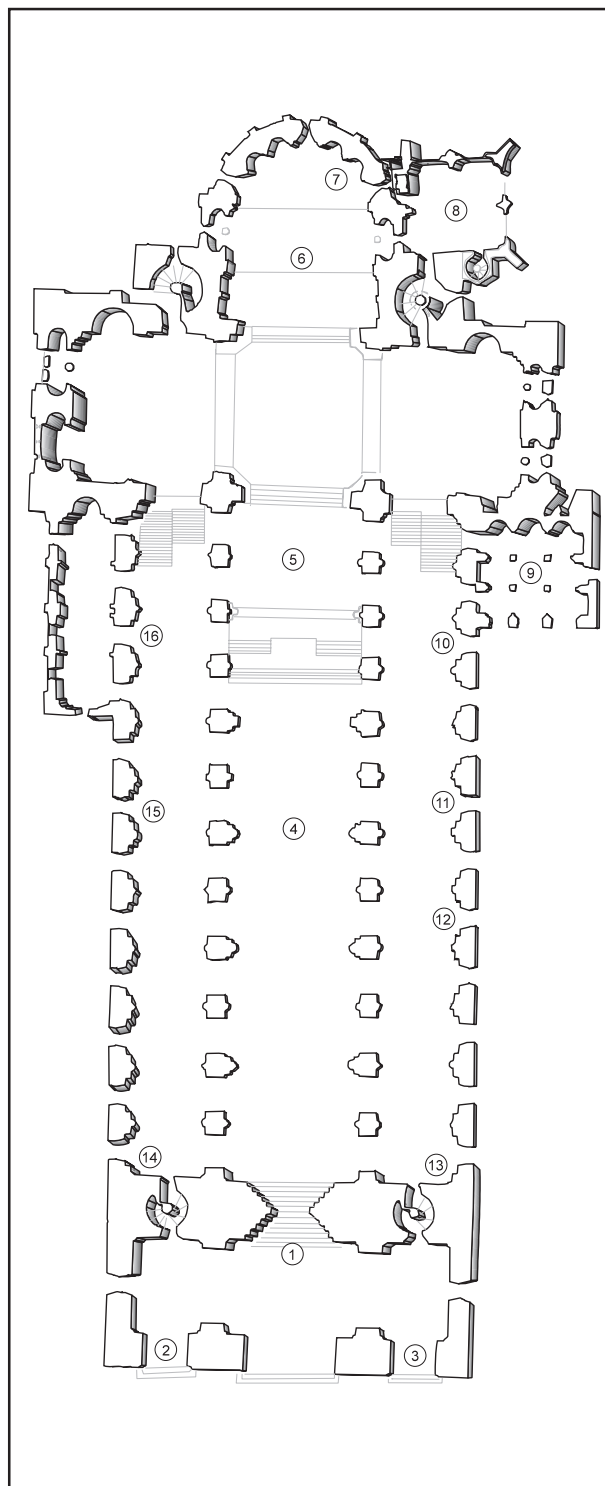
Císařská krypta

1. Císař Konrád II. †1039.	8. Král Filip Švábský, syn Fridricha Barbarossy †1208.
2. Císařovna Gizela, manželka císaře Konráda II. †1043.	9. Král Rudolf Habsburský †1291.
3. Císař Jindřich III. (Heinrich III.), syn Konráda II. †1056.	10. Král Adolf z Nassau †1298.
4. Císařovna Berta, manželka císaře Jindřicha IV. (Heinricha IV.) †1087.	11. Král Albrecht Rakouský, syn Rudolfa Habsburského †1308.
5. Císař Jindřich IV. (Heinrich IV.), syn císaře Heinricha III. †1106.	12. Hromadná hrobka.
6. Císař Jindřich V. (Heinrich V.), syn císaře Heinricha IV. †1125.	13. Hroby speyerských biskupů.
7. Císařovna Beatrix, manželka císaře Fridricha Barbarossy †1184.	14. Oltář.
	15. Náhrobní deska Rudolfa Habsburského (okolo roku 1300).
	16. Císařské a královské reliéfy.

Císařský dóm

1. Bronzový portál, autor Toni Schneider-Manzell.
2. Pomník krále Adolfa z Nassau.
3. Pomník krále Rudolfa Habsburského.
4. Střední loď dómu.
5. Královský chór.
6. Chór.
7. Biskupská lože.
8. Sakristie.
9. Křestní kapele.

Náhrobky v dómu

10. Raně románský biskupský náhrobek z počátku 11. stol. Biskup Reginbalds II. †1039.
11. Hrob kanovníka – Kanonikus von Droste †1713.
12. Hrob děkana dómu Gysenberga †1717.
13. Kanovník Waltbott von Bassenheim †1715.
14. Kníže Karl Wolfgang Hartard von Rollingen †1730.
15. Kanovník Fridrich Mohr von Waldt †1713.
16. Biskup Gerhard von Ehrenberg †1363.

kém území použita křížová klenba. Dóm patřil ke třem hornorýnským takzvaným božím hradům – Gottesburgen. Mimo dómu ve městě Speyer k nim patřily také císařské dómy ve městech Worms a Mainz.

Roku 1689 byl chrám na pokyn francouzského císaře Ludvíka XIV. zapálen a zničen. V 18. století byla zahájena opětovná výstavba v barokním stylu. V polovině 19. století byl kostel přestavován v původním slohu. Současně byl interiér vyzdoben novorománskými malbami s velkoformátovými historickými obrazy.

V letech 1957–1966 byly realizovány úpravy ve stylu 11. století.

Exteriér: Dóm stojící nad řekou Rýnem je 134 metrů dlouhý. Je to trojlodní sloupová bazilika se čtyřmi 70 metrů vysokými věžemi. Věže mají typický tvar střech sestavených do osmiúhelníků – jde o takzvané routové střechy. Na konci kostela se nachází příčná loď a mezi věžemi dvě osmiboké polygonální kopule.

V parku u dómu je skupinová plastika Olivetské hory (Ölberg, 1505–1512) a takzvaná chrámová mísa (Domnapf), pískovcová kašna o obsahu téměř šestnáct hektolitrů, která se při slavnostech plnila vínem.

Část hradby za východním chórem dómu, s tzv. pohanskou věžičkou (Heidentürmchen), patří k původnímu opevnění.

Interiér: Do chrámu se vchází z Dómského náměstí vstupní halou, v níž je možno si prohlédnout pomníky Rudolfa Habsburského a Adolfa z Nassau.

Vysoká střední loď je rytmicky sloupově rozčleněna. Horní části sloupových prostor jsou vyplněny 12 mohutnými freskami ze života Marie. Prostor vrcholí královským chórem, pod nímž se nachází ohromná podzemní krypta, která má 42 klenebných polí a patří k největším v Německu.

Podzemí, kam se vstupuje schody umístěnými na koncích bočních lodí, je rozděleno do tří čtvercových prostor. Jejich spojení vytváří jedinečný podzemní chrám.

V kryptě, která je největší v Německu, jsou pochováni čtyři císaři, tři císařovny, čtyři králové a pět biskupů. V přední části je umístěna plastická náhrobní deska Rudolfa I. Habsburského (zemřel r. 1291). Reliéfy osmi zde pochovaných císařů a králů je možno si prohlédnout v zadní, tzv. Císařské hale.

HISTORISCHES MUSEUM DER PFALZ HISTORICKÉ MUZEUM FALCE

Soubor dvoupatrových budov uspořádaný do čtyřúhelníka a doplněný válcovitou věží. Uvnitř muzejního dvora jsou vystaveny římské sarkofágy, studna, hraniční kameny a staré zvony.

V přízemí jsou umístěny nálezy z doby před začátkem našeho letopočtu. Následují římské sbírky, ukázky z doby franské říše, stavební plastiky ze speyerských kostelů, velký model dómu a sál říšského města Speyeru.

V horním poschodí je možno si prohlédnout renesanční, barokní a rokokový nábytek. Následuje sál dvorního umění, obsahuje mimo jiné například porcelán a malířství minulého století.

Další expozice je koncipovaná jako pokladnice, obsahuje nálezy z císařských hrobek v dómě, ale také církevní roucha a liturgické předměty bohatě zdobené zlatem a drahými kameny.

V suterénu muzejní budovy je umístěno Vinařské muzeum, ve kterém je mimo jiné vystaven 13 metrů dlouhý hroznový lis pocházející z roku 1727.

K nejpozoruhodnějším exponátům muzea patří například také zlatý klobouk ze Schifferstadtu, pocházející ze 14. století před n. l. Ve Vinařském muzeu je to pak zcela jistě římská nádoba s vínem – dosud originálně naplněná ve třetím století, což je nejstarší známé víno světa.

TIP V OKOLÍ

Asi 30 km jihovýchodně od města Speyer leží městečko Bruchsal. Ve městě byly obnoveny štítové i hrázděné domy, barokní kostel a velký barokní areál biskupského zámku z 18. století.

Císařský dóm Panny Marie a sv. Štěpána

INFO

KAISERDOM CÍSAŘSKÝ DÓM

Adresa: 67324 Speyer, Domplatz 1

Telefon: 06232/10 22 06, 10 22 59

Umístění: Ve východní části centra města, na konci Maximilianstraße, při vstupu do klášterního parku, za nímž teče řeka Rýn.

Otevřeno: Pondělí až pátek 9–17,

sobota 9–16, neděle 13,30 –16,30 hod.

Průvodcovské služby – pondělí až pátek 9–11,30 a 13,30–17,00 hod.

Sobota 14–16, neděle 13,30–16,30 hod.

HISTORISCHES MUSEUM DER PFALZ HISTORICKÉ MUZEUM FALCE

Adresa: 67324 Speyer,

Große Pfaffengasse 7 – Domplatz

Telefon: 06232/ 77 131

Umístění: Ve východní části městského jádra, nedaleko dómu.

Otevřeno: Úterý až neděle 10–18,

středa 10–20 hodin.

Poznámky

D2/I